

**Birgu
mäluksillu
laulud**

1989

HEAD INIMESED

Pirgu mälusektori põhitöök on inimeste elulugude kogumine, nagu kunagi koguti rahvalaule. Täna tahame teile tagasi anda teie eneste käest saadud lood.

Keegi lõi sõnad ja keegi viisi — ilm sai elusamaks. Elu hoidmiseks lauldi. Ja armastusest.

KATRIN SAUKAS
MARKO MATVERE

MIKS KUI PAGAN INIMENE

Rahvapärane koraaliviis . . . C. KREEK

Miks kui pagan inimene —

Häda sees homse eest

Oled sina mures . . .

Mis sind raske mure aitab . . . ?

Jumal see vaiksesti

Sind, kui nälg on, toidab.

Kas on linnukesel muret,

Kus ta saab, mis ta sööb . . . ?

Kas ta nälga sureb . . .

Tema loodab Looja pääle.

Hüppab siin, oksa pääl . . .

Rõõmsast tõstab hääle . . .

KAKS LINDU

Etendusest «Haigete laste vanemad».

Kord elasid kaks lindu
Vaid teineteisele.
Ja pesa ehitada
Siis võtsid nemad nõuks.

Kui pesa oli valmis,
Nii pehme pesake —
Ja pesas neli muna
Lind varjuks nendele.

Siis tuli kuri kaaren,
Kes ise must kui nõe.
Sõi ära neli muna
Ja lõhkus pesa ka.

Nüüd vaesed linnud läksid
Nad teineteisale
Ja kurval häälel laulsid
Ja surid muresse.

KAKS LAULJAT

Kaks lauljat, üks noor ja teine vana,
Kord kõndisid nad uhke lossi pool.

Noorem laulja see, siis võttis kandle kätte
Ja imeviisid kostsid kandle päält.

Kuninganna vaatas lossi aknast välja,
Kaks pisarat temal veersid palgele.

Kuningas see tõmbas mõõga tupest välja,
Lõi haava noore laulja südame.

Vanem laulja tõstis kandle needes üles,
Lõi puruks vastu lossi müürisi:

«Sinu maa, sinu rahvas pööraku sust ära
Ja loss see saagu ahervaremeks.»

Kaks lauljat, üks noor ja teine vana,
Kord kõndisid nad uhke lossi pool.

ÖÖBIK

Meile laulis Agnes Riimaa 1988. a. talvel.

Üles kirj. 12. apr. 1928. a., Virumaal.

Ööbik ära laula, sa minu akna all,
Vaid mine parem ja laula minu kõikse kallimal.

Oh, lenda üle mere, üle laia metsade —
Oh, lenda siis ka sinna, kus minu kallike.

Oh, kannu tervitusi sa kaugelt temale
Ja ütle, et neid saatis sinu kallis peiuke.

Küsi, ööbik, küsi, kas vahest nutab ta...?
Oh, ütle, veikene neiu, mispärast nutad sa...

Kallikene kaugel, ta väga ihkab sind
Ja igavesti tuksub ka sulle tema rind.

Laula, ööbik, laula sa õitsvast armua'ast
Ja õrnast suveilust ja kenast kallimast.

Ööbik, ära laula sa minu akna all,
Vaid mine parem ja laula minu kõikse kallimal.

KUI LAPSENA LUSTILA LUHAL

Õpitud Liide Jürissonilt 1987. a.
Liinsoode suguvõsa kokkutulekul Kondi talus.

Kui lapsena lustila luhal
Ma mängisin nooruse teel —
Siis oli mu süda nii puhas,
Kui vesi, mis allika sees.

Ilmsüütus see säras minu silmis,
Vaga lapselik oli minu meel —
Ei ma aimand, et õelus on ilmas —
Ilm kurjust ja kadedust täis.

Kui mesilind jalga mind nõelas,
See oli minu ainukene vaev —
Seda ema mul arstida oskas
Ja terveks sai haavatud jalg.

Nüüd lõpmata valu teeb mulle
Üks asi, mis salajas mul —
Ei arstida oska seda ema,
Ei terveks saa südame haav.

KORD PEETER REISIS KÜLASSE

Kõue Liina laul kirjandusmuuseumist.

Kord Peeter reisis külasse,
Läks pruuti otsma endale.

Kui Aru tупpa astus mees,
Kolm neiut seisivad tema ees.

«Mina ütlen teil kuus küsimust,
Kes üles saab minu oma just:

«Mis pikem on maailma sees,
Mis sügavam on mereveest?

Mis ohakast veel teravam,
Mis sarvehäälest heledam?

Mis rohust rohelisem veel,
Kel kurjast naesest õelam meel?»

Kaks vanemad jäid mõtlema,
Kuid noorem vastas korraga:

Et armastus on pikem teest,
Ja põrgu sügavam on veest,

Nälg ohakast veel teravam,
Ja pikne sarvest heledam,

Värv rohust rohelisem veel,
Kuratil naesest õelam meel.

SURNURONG

Minu ema laulab, kes oma emalt õppinud.

Haledasti kellad hüüdvad
Nagu käsiks leinata.
Kiirel sõidul sõidab pruutpaar
Püha laulatusele.

Tasa sõitjad seisma jäävad —
Surnurong läeb nende ees.
Ei või hõisates mööda sõita
Surnu kandjatel silmad vees.

Kirstu taga kõnnib ema,
Ise nutab haledast.
Ema nutust aimab noormees,
Mis käib läbi südamest.

Noormees peidab valu rinda,
Aga ei või aimata:
Pruut tal kõrval saab sest aru,
Küsib ruttu peiu käest:

«Miks sa nõnda tasa ohkad,
Vaatad surnurongi peal?
Kas see on sinu kõige kallim,
keda surnult kantakse?»

Noormees räägib pisar palgel
Hellalt oma pruudile.
Pruut see kohkub lumivalgeks
Ütleb kiirest peiuile:

«Armsam keerame nüüd ümber,
Sulle nüüd ei tule ma —
Meie arm on katki murtud,
Seda ise murdsid sa.

Jumalaga kihlasõrmus,
Jumalaga pruudipärg —
Ei teid enam kannan mina,
Teie kandja on hauda läind.

Kui sa näed üht närtsind lille
Mõttele siis, see olen ma.
Kui sa kuuled kella heale,
Siis mind hauda kantakse.»

Katrin

ROOSILILLED

Roosililled õitsvad Liisa haua peal —
See minu südant suures mures lõhki käristab.

Oh, kui mõtlen mina Liisa sinu peal,
Kuidas on sind tige isa minust lahutand.

Siis ei või minu süda teinete mõtelda,
Kui et ma su pärast, Liisa, pean ka surema.

Kui mul riiki antaks nagu keisrele,
Kõiki põlgaks mina ja sind, Liisa, võtaksin.

Ei kõik ilma rõõmud või mind rõemusta,
Sest et sa mu armukene hingad hauas nüüd.

Surm see on küll hirmus — kes kõik lahutab,
Aga üksnes surma läbi saan su juure ma.

Armas Jumal taevas, saada inglid sa —
Kes mu kurva hinge viivad Liisa juurde siit.

Roosilille õitsvad Liisa haua peal,
See minu südant suures mures lõhki käristab.

MUST KAPTEN

Atlandi ookeanis,
Kus lained laksuvad —
Üks imelaev seal sõidab,
Täispurjul Tahku pool.
Tema kapten seisab väljas
Komandusilla peal
Ja vaatab kurval mõttel
Atlandi laentesse.
See kapten von Strapten
Must Kapten on ju ta,
Laev «Lendav Hollandlane»
Viib tee tal Aafrika.
Küll möllab, mässab meri
Ja pikne müriseb —
Ei meeste soontes veri
Seal tarretama löö.
«Oi-oi, nüüd kuri näha» —
Nii hüüab vali hääl —
«Oh, olgem vennad, valvsad,
Vist Morgan tuleb sää!»
Tema annab valjult käsu:
«Kõik purjud ülesse,
Las möllab, mässab meri,
Ei teda kardada me...!»
Küll valjud paugud käisid,
Seal kahurite seest
Ning palju tuld ja suitsu —
Kõik varjas pilgu eest.
«Kus on minu tütre varas,» —
Nii hüüdis Morgan sää,
«Surm, põrgu «Hollandlasel»
Atlandi mere pääl...!»
Mõök puuris Morgani läbi,
Tema langes pikali,
Tal oli hirmus häbi
Ja valu otsata.
«Ela heaste, minu tütar,
Sinu isa sureb siin,
Must Kapten on mind tapnud,
Kes sind mult varastas.»

Küll oli hirmus näha,
Morgani laeva peal,
Kus tapetud on mehi —
Tekk verest punane.

Laev õnnetu nüüd puhkab
Atlandi põhja peal
Ja ainult lained laulvad
Tal surmalaulu seal.

SII MEIE SELTSIS

Kihnlased laulnud, kirjandusmuuseum.

Sii meie seltsis selle aasta
Jumal aga tiäb, kus tuleva aasta.
Muist meist maetaks mulla alla,
Muist meist liiva liidetakse.
Muist meist viidaks Venemaale,
muist meist hallid kuuõd saame.
Sii meiti pietäkse küll lolliks,
Meie lähme Riiga siidiselliks.
Siisiselliks, sammet-rolliks.
Siäl ies meitel laksub kardilaud,
Ja tihti vilgub viinaklaas.
Pidin aga minema briki piäle,
Pandi aga Riiga parga piäle.
Riigas parkasid oli paelu,
Üks oli «Düina», teine «Liina»,
Kolmas see oli parka-praama,
Neljas see oli aurulaeva.
Kõik tahtsid minna talireisi,
Otsekohe Oorensburki.
Sie aga reis oli väga raskõ,
Sest et tali väga vali.
Ilm oli aga külm ja sadas lund,
Ei miestel silmi tulnud und.
Kapten sie oli ikka ädäs,
Tüürmann kinnitas veel tedä.
Meitel polõ väga viga,
Meitel laevas soolalast
Ja soola sies oli püsti mast.
Aga kapten sie oli ikka ädäs,
tüürmann kinnitas viel tedä:
Poesid, polõ väga viga,
Meitel laevas valge luup
Ja igal aga mehel seljäs suup.
Me suubad selgä heidame
Ja laindõ varju peidame.
Siäl ies meil paestab Hiiumaa
Ja saime näha Saaremaa.
Siäl ootab kena neiu ies
Selle kenädämä kirjava kördi sies.
Mets meid süödab, meri meid
juodab,
Mere lainõd katavad.

KULTUURA

Õpitud Liide Jürissonilt 1987. a.
Liinsoode suguvõsa kokkutulekul, Kondi talus.

Vanasti elati ilmas
Lõbusalt just nagu pulmas:
Haridust polnud neil sugu —
Sellest ei peetud ka lugu.

Vanasti löödi ka tantsu,
Liisa see häbenes Antsu —
Ants see tegi tal kolli,
Et ta kui süte peal olli.

Vanasti käidi ka riides
Olgu siis sitses või siides —
Kõik olli ilusast kaetud,
Üleliig see sai aetud.

Aga nüüd fuih! mis häbi,
Kleidid need paistavad läbi —
Põlvini paljastud jalad —
Käivad kui sulginud kanad.

Nüüd on teadused suured —
Suured on kurjuse juured —
Igaspool nõnda palju paha,
Et sa võid kaotada naha.

Palju on rebaseraudu,
Kõidikuid, tõkkeid ja puura —
Haridus kaevab sul hauda:
Seda teeb kõik see kultuura!

ILUS NAABRINEIUIKE

Laulis Aseri pensionäride klubi naiste lemmik.

Ilus naabrineiuke
Oli minu armuke:
Punapaletega ta,
Käis ikka kahe patsiga.

Juhtusin juurde tal minema —
lahkesti vastu ta võttis mind.
Ära minnes andis ta
Veel mulle musu matsaka.

Käisim' aasta, käisim' kaks,
Asi läks igapäev hullemaks:
Vanamees hakkas viimati
Veel vahtima seal võõriti.

Aga vanaeit see oli minu poolt,
Minu eest tema kandis hoolt:
«Tütar on sinu,» nii ütles ta,
«Ühes maa ja inventaariga.»

Üks kord kindla mõttega
Uksest sisse astusin ma:
Paras aeg just oli siis,
Kui teispere kellad lõivad viis.

Küll mina hirmsast kokkusin,
Patsid kõik laua peal laiali,
Valehambad, puudrid, värvid —
Lõhkeda mul tahtsid närvid.

Uksest välja viis minu tee,
Tagasi heitsin pilgu veel:
Ukse peal seisis sambana
Üks neiu kui jõe luupainaja.

Poissmees olen ja poissmeheks jään
Kuni ma, naabrineiu, sind näen.
Mööda minnes tunnen ma
Oma kehal külma värinat.

TANGU

Õpitud Muhumaa Kõue Liinalt 1988. a. talvel.

Üks neiukene maalt, kes tahtis tangu —
Oh, kuidas talle meeldis tangu...!
Ei tahtnud tema enam aamur-valssi,
Ainult tangu tahtis tema tantsi.

Siis see neiu oli sellega nii hädas,
Sest et ta ei teadnud, kuidas —
Ei olnud ka, kes oleks õppend teda,
Et tangu oles saanud tantsida.

Üks noormees, kes mõistis tangu,
See silmas teda üle ajaplangu,
Kuidas neiu oli sellega nii hädas,
Armsa tangu tantsiga end vaivas.

Siis see noormees — orangutangu,
See hüppas sealt üle ajaplangu.
Algul neiu veidi ehmatas küll ära,
Aga tangutants see algas peale puude all.

Nüüd mõistis meie neiukene tangu,
Aga tangu tõi tal väikese pambu —
See kisendas nii kõvast aamur-valssi:
Ainult tangu tahab tema tantsi...!

Nüüd neiu vaatab taeva puole üles
Ja kannab oma musikanti süles.
Ja mõtleb veel üle ajaplangu,
Kus õppes see noormees tal tangu.

JÄÄ TERVEKS

Õpitud Agnes Riimalt Kernus.

Jää terveks õnn, nüüd jumalaga
Mu siiaaanne seltsimees —
Küll oli kallis-kaunis, aga ...
Truu kaasas käia ilma sees.

Ehk sa mind küll ei kätel kandnud,
Su armulaps ei olnud ma,
Ei kuldses kätkis kiigutanud,
Ei hoidnud oma rinnal ka.

Sa harva ennast kaugel näites
Mul vahest mööda vilkusid
Ja vast ka mõnda soovi täites,
Lõid hinges püha pilkusid.

Nüüd aga kõik on mööda-mööda ...
Siitsaadik ütlen — olgu kõik —
Ei kauemini taha jääda
Sinu eluseltiliseks ma.

Nüüd seisame siin teede harul,
Kus viimne lahkumine käes.
Jään üksi vintsutada marul,
Ei teineteist me enam näe.

Jää terveks — sõprus olgu püha,
Ka lahkumine püha nüüd —
Me mälestust, tea, õnnis tea,
Ei tumedaks tee ükski viiv.

Jää terveks, mine saada teisi —
Teist kallist kannu käte peal
Ja puista eluehte õisi
Ka minu osa tema ees.

Jää terveks, ei see olla võinud,
Mis sinult lootes ihkasin,
Et sa mind sinna oleks viinud,
Kus ingel — igatsuse lind.

Jää terveks, kui ma pisarates
Ja rind ka valus lõhkebki,
Ei ma siis kaeba nurisedes —
Jää terveks — taevas tahtis nii.

ISA TALUST LAHKUMINE

Üles kirjutatud «Laulu salmikute korjandus 1885»
Õpitud Agnes Riimalt Kernus.

Kui mu kallist isatalu
Jumalaga jätsin ma,
Tundis minu süda valu
Mis ei või ma ütelda.

Väravalt ma üle välja
Sõitsin venna saatusel
Sõitsin üle nurme selja,
Kust veel kodu nähtusel.

Vend mul ütles — ära nuta,
Ära enam kaeba nii...
Mina vastu — ära rutta,
Siit näen kodu viimati.

Hoia hobust kinni vähe,
Las ma vaatan tagasi:
Ehk ei saa ma enam näha
Isatalu iialgi.

Jumalaga, isamaja,
Nurm ja niit ja karjamaa! —
Taevas anna, mis teil vaja —
Jumal küll teid õnnista.

PÕHJATÄHT

Õpitud rootsi eestlaste ansambli «Hämarik» plaadilt.

Külmal õhtul seisan vahipostil
Kõrgel taevas Põhjatäht.
Tuul see puistab mulle helbeid silmi,
Kuid mul ees on kindel siht:
Kaitsta sind, mu kallid kodu,
Et rahus uinuda võiks eesti neiu,
Kelle juures praegugi mu mõtted
Ja kelle sarnast ilmas vist ei leidu.

Külm oled sa, Põhja valge naine —
Näid kaugel kättesaamatu kui Põhjatäht.
Ma tihti mõelnud, kas see külmus ebamaine
On teeseldud või tõesti eht...
Ent mulle meeldib su olek karge —
Pilk sinu silmis härmatise hall.
Su armastus — niisama puhas, selge
Nagu su pisar — hõõguv jääkristall.

EMAJÕGI

Üles kirjutatud «Laulu salmikute korjandus 1885»
Õppisin oma emalt.

Kevadisel päikse paistel
Emajõe kalda peal
Keerutasid neiud tantsu
Jalgu halja muru peal.

Kena noormees uhkes riides
Ligistas end neitsiga
Kätt tal andis, tantsul kutsus
Ilusama neitsile.

«Noormees, kuidas külm su käsi,»
Küsib tantsul neitsike —
«Külm on Emajõe vesi» —
Vastas talle peiuke.

«Peigmees, kuidas on su nägu
Kahvatand ja valge nii» —
«Päeva kuma kui ei paista
Emajõe põhjani.»

Teistest kaugel jõe kaldal
Tantsivad nad edasi:
Ehk küll ema mure valju
Hüüab tütart tagasi.

«Viin sind alla kaugel teistest
Tantsu platsi otsima,
Viin sind hiilgev lossi sisse —
Näki pruut nüüd oled sa.»
Katrin

MÖÖDAS ON ÕNNELIKUD PÄEVAD

Õpitud Lõiuse külas Oskar Jõgissaarelt.

Möödas on õnnelikud päevad —
Läinud nüüd rutuga.
Kätte on jõudnud kõik vaevad
Kannan neid nutuga.

Kõik inimlik õigus meilt võeti
Ära, oh, õnnetu maa,
Loomade hulka meid loeti —
Sellest ma lahti ei saa.

Valuga väriseb süda,
Rahutult tuksub minu rind —
Hirmus suur Saksamaa sõda
Unes ka hirmutab mind.

Hirmsamad suurestüki kuulid
Teevad oma hävitavat tööd —
Haavatute häda ja kisa
Kostab säält päeval ja ööl.

Mõnel käed-jalad on kadund,
Ihus veel hingitseb hing —
Kraavid täis kõvast on kaetud —
Surnupead üksteise peal.

Sõbrad ja vaenlased maetud,
Ristikene mälestuseks seal —
Hauda nad ühes on aetud:
Seal on neil viimane säng.

NÕIDUVAD HUULED

Õpitud Kõue Liinalt 1987. a., Muhus.

Oh, kummarda oma nõiduvad huuled
Viimast korda mu huultele sa,
Valged käed pane siia, kas sa kuuled,
Siia kohta, kus valutab rind.

Olen haige ja jõud on mul kadund,
Pole vaimustust südames mul.
Armutundmus minu rinnast on kadund,
Varsi unustud olen ma sul.

Ühel sügisesel õhtusel ajal,
Saavad leinama taevas ja maa —
Kus mind kellade helina kajal
Viidaks puhkama viimast und.

Tea kallim, et kaua mind taga
Pisarates sa leinama saad —
Tea siis seda, et mina ei maga
Tihti vaimuski näed sa mind veel.

Oh, kui tagasi pööraks mu elu,
Tervis kätte mul antakse veel —
Siis ma unustaks vaeva ja valu
Ainult sulle ma elaksin veel.

Ja kui sa mind viimast korda suudled,
Kui on avatud puusärgi kaas —
Ei tea, mis sina siis mõtled,
Kui ma mullasse kantud saan.

Oh, kummarda oma nõiduvad huuled,
Viimast korda mu huultele sa...
Ela hästi, minu kallim, kas sa kuuled —
Palju õnne sul soovin ju ma.

HULKURI SURM

Laul vaikind ja otsa on lõppenud viin,
Vait hulgun, und hõljutab tund —
Torm mähhib end tukkuvaid maju seas siin,
Merd huljutab lainete sund.

Näe, pilved need tantsivad, tähtede foon
End mähkinud pilvede vaos.
Ma seisan kui kalju, kui taevalik troon
Kui keiser, kes vaba ja aus.

Ma tänavail ekslen, ei sihti ma tea
Ja ükselt ma koputlen ust.
Olen rändaja hulgas, ei needma mind pea —
Kes avab mul tormi eest ust?

Näe, altarilt kuldaset kutsub üks neid,
Juust heledat heidutab tuul.
Ma helistan keeli ja tõusen kui peig,
On valgus ta silmil ja suul.

Ta kaelustab õrnalt, mind suudleb kui hull —
Ei armu ma iial nii tun'd:
Olen rändaja hulgas, tee sihita mul,
Miks suudleb nii kuumalt mind arm...

SURIJA LAPS

Õpitud Pärnaoidu Liisilt,
üles kirjutatud laulikus 1913.

Armas ema, mina elust väsind —
Lase uinuda su rinnal mind.
Ometi su silmad, miks nad nutvad...?
Kuivata need kuumad pisarad.

Siin on külm ja kanged tormid, tuuled,
Siiski suur on minu palavus.
Minu mäng on inglitega taevas,
Seal on ilus armas paradiis.

Ema, vaata, ingel minu ligi
Pakub sõbralikult mulle kätt.
Vaata, kuidas pühib laubalt higi —
Oh, kui armsad pehmed käed on tal.

Kõrgel ta mind maa pealt üles kannab,
Lilledega mind seal ehib ta —
Mulle kenad valged tiivad annab,
Elu surmas ta mind armastab.

Miks sa hoiad minu kätt nii kõvast,
Oma suud ka vastu minu suud...
Ei ma igavest küll lahku sinust —
Taevas seal me saame kokku veel.

Seal on rõõm ja seda mina tean,
Seal need silmad nutust kuivavad.
Armas ema, lase mina uinun —
Praegu andis ingel mulle suud.

SISUKORD

Miks kui pagan inimene	1
Kaks lindu	2
Kaks lauljat	3
Ööbik	4
Kui lapsena lustila luhal	5
Kord Peeter reisis külasse	6
Surnurong	7
Roosililled	8
Must kapten	9
Sii meie seltsis	11
Kultuura	12
Ilus naabrineiuke	13
Tangu	14
Jää terveks	15
Isatalust lahkumine	16
Põhjataht	17
Emajõgi	18
Möödas on õnnelikud päevad	19
Nõiduvad huuled	20
Hulkuri surm	21
Suriija laps	22

Ladumisele antud 20. IX 1989. Trükkimisele antud 25. IX 1989.
Paber 60×90. Trükipoognaid 1,50.
Trükiarv 1000. Tellimine nr. 1119.

Vahendusfirma «Meedium»
Tallinn, Narva mnt. 63.